

TÜRK DİL KURUMU
GÜZEL KONUŞMA ÇALIŞTAYI
14.06.2019

TÜRKÇEYİ MELODİK KONUŞMA

Prof. Dr. Ayşe Meral TÖREYİN

atoreyin@gmail.com

atoreyin@ankara.edu.tr

atoreyin@gazi.edu.tr

PLANLAMA

- ✓Konuşma
- ✓Türkçe
- ✓Sanat ve Sanat Dalları
- ✓Müzik
- ✓Melodik Konuşma
- ✓Karşılaşılan Sorunlar
- ✓Öneriler

KONUŞMA NEDİR?

Bir dilin sözcüklerinin sese dönüőtürölmesidir.

Tüm canlı varlıklar içinde insana özgü bir olgudur.

Dil, fizik, fizyoloji, psikoloji, sosyoloji ve sanat alanlarından kaynaklanan ilke ve kurallarla,

Vücudun bir çok organ ve yapılarının doğrudan ya da dolaylı katılımıyla ve eşgüdüm içindeki hareketleriyle gerçekleşen, karmaşık psikomotor bir eylemdir.

KONUŞMA VE ÖNEMİ

- Bireyin ruhsal ve toplumsal kişiliğinin belirginleşmesinde ve düşüncenin gelişmesinde önemli işlevi olan dil, başkalarını etkileme, yönlendirme, yöneltme gibi eylemlerde kullanılırken,
- Gerçekliğe ilişkin deneyimleri aktarmanın yanı sıra,
- Belli amaçlarla gerçekliğe şu ya da bu görüntüyü vermek için başvurulan yöntemlerin de başında gelir.

FARKLI DISIPLINLER AÇISINDAN KONUŞMA

- Fizikçilere göre konuşma, ses dalgalarından oluşan fiziksel bir olaydır.
- Fizyolojistlere göre, ses üreten organların soluk alıp verme, çiğneme, yutma, koklama gibi asal görevleri yanındaki ikincil eylemidir.
- Bu yönüyle, tüm organ ve yapıların bu amaçla özelleşmiş kas sisteminin herhangi bir şekilde kullanılmasıyla değil, bunların birincil yaşamsal görevleri yanında **bilinçle ve özel kullanılması** ile oluşmaktadır.
- Psikoloji açısından, uyarma ve tepki sonucunda gerçekleşir.
- Felsefede, insanın varlık koşulu olan fenomenlerden birisi olarak kabul edilmektedir.
- Toplum bilim açısından ise, insanın diğer insan ve toplumlarla etkileşimindeki en önemli araç olarak kabul edilmektedir.

TÜRKÇE VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Ural-Altay dil ailesinden Asya'da ve Doğu Avrupa'da kullanılan Türk Dil ve Lehçelerinin genel adıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde konuşulan dil Türkiye Türkçesi olarak adlandırılmaktadır.

SANAT

- İnsanla nesnel gerçeklik arasındaki estetiksel ilişki ve iletişimdir.
- Toplumsal bir olgudur.
- Duygu tasarım ve güzelliklerin dışavurumunda kullanılan yöntemler ve bunlarla ortaya konan üstün yaratıcılıktır.

SANAT DALLARI

- A:

Görsel Sanatlar

İşitsel

Dramatik gibi

- B:

Yüzey Sanatları 'Resim'

Hacim 'Heykel'

Mekan 'Mimari'

Dil 'Edebiyat'

Hareket 'Dans'

Ses 'Müzik'

Dramatik 'Tiyatro-Opera vb'

MÜZİK NEDİR?

- Duygu ve fikirlerin uyumlu ve ölçülü seslerle ifade edildiği, **etkileme gücü yüksek** bir sanat alanıdır.
- Sanatın estetik- güzellik kavramını araştıran bilim boyutu, müziğin uyumlu ve ölçülü olmasını gerektirir.
- Çünkü güzel olan řey, o řeyi oluşturan **ölçülebilir boyutların birbirleriyle uyumu** sayesinde güzeldir.

MÜZİĞİN İKİ BOYUTU

- Ritim

Ses, sus ve durakların belli bir düzen içerisinde yinelenmesinden oluşan ses uygunluğu, tartımdır.

- Ezgi

Belli kurallara göre düzenlenmiş ve kulağa hoş gelen ses bütünlüğüdür.

MÜZİĞİN ÖZELLİKLERİ

- Her yinelenen ses ezgi olamayacağı gibi, her yinelenen sus, durak ve vuruş da ritim değildir.
- Sanatın en önemli özelliği olan **belli kural ve ilkelere uygunluk** ile bütünü oluşturan öğelerin **birbirleriyle uyumlu olması** müzik sanatı için en önemli koşuldur.
- Aksi durumdaki ses ve vuruşlar sadece «gürültü» olur!

MELODİK KONUŞMA

- ✓ Konuşmanın müziği demektir.
- ✓ Konuşma ve müzik, seslerin alana özgü fonolojik, semantik ve sintaktik kurallar çerçevesinde yinelenip birbirlerine eklenmesiyle belirli bir tonal yapı oluşur.
- ✓ Özellikle duygu aktarımında etken olan bu müzikal yapı duygusal iletişimin de temelidir.
- ✓ Melodik konuşmanın temelinde, tümcenin melodik olmasına eksen oluşturan sözcüklerin, melodik yapısı vardır.
- ✓ Buna ilişkin doğru ve uygun seslendirme, o dilin fonetik özellikleri ve ses dizgesini iyi bilmekle sağlanır.

MÜZİĞİN TEMEL ELEMANLARI

- ✓ Ses tonu: Ses perdesi (pes- tiz)
- ✓ Ritim: Belli süredeki vuruş sayısı
- ✓ Şiddet: Güç ve zayıflık
- ✓ Kontur: İniş, çıkış seyir
- ✓ Tempo: Hızlı-yavaş
- ✓ Yön, yankılama ve ses rengi olarak sıralanabilir

MÜZİKAL KONUŞMADA ETKİN OLAN EĞİTİMSEL ÖGELER

1. Dil bilgisi (Anlam ve Telâffuz)
2. Konuya hakimiyet (Özellikle hazırlanılmış konuşmalarda)
3. Müzik bilgisi
4. Ses kullanma becerisi olarak sıralanabilir.

EĞİTİMSEL ÖGELER

Müzikal konuşmada etkin olan eğitimsel ögeler çok önemlidir.

Çünkü verilecek olan doğru ve uygun eğitimleriyle, motor bir davranış olan konuşma eylemi, ses üretmekten, konuya hazırlığa kadar her yönüyle düzeltilebilir.

BURADA GÖREV ÖZELLİKLE DİL BİLİMCİLER VE MÜZİK EĞİTİMCİLERİNE DÜŞMEKTEDİR!

1. DİL BİLGİSİ

Seçilen sözcük;

- Anlamı (Anlamı açık ve net olarak bilinmeyen sözcük. Yanlış seçim)
- Telâffuzu (Doğru seslendirilemeyen, anlam kargaşasına neden olan.)

ANLAM BILGI EKSİKLİĞİ

- Özellikle yabancı dillerden geçmiş sözcüklerin kullanılması
- Asıl anlamından farklı anlamda kullanılan sözcükler (Deşifre-afişe, acizane-naçizane v.b)
- Birden çok anlam taşıyan sözcüklerin, doğru olmayan telâffuzları

TELÂFFUZ/ SÖYLEYİŞ TARZI

Bir sözcüğün ses, hece, ton ve vurgu bakımından söylenme biçimidir.

Güzel konuşmada söyleyiş tarzı çok önemlidir.

Aynı yazıldığı halde farklı anlamlar içeren sözcüklerin farkı, onu seslendirirken yapılan uzatma, inceltme, kısaltma gibi seslendirme özelliklerinden kaynaklanır.
(aşık-âşik, hala-halâ, kar-kâr v.b)

2. KONUYA HÂKİMİYET

- Özellikle, önceden hazırlanma gerektiren konuşmalarda önem taşır.
- Konferans, bildirge gibi hitap gerektiren ve belli bir veya birkaç konuyu kapsayan durumlardaki bilgi veya bilgiye hakimiyet eksikliğidir.
- Günlük konuşmalarda bulunulan ortamdaki konuya yeterli bilgi olmaksızın, girmek «Her şeye bir diyeceği olma» durumu.

3. MÜZİK BİLGİSİ

- Müziğin «uyumlu ve ölçülü sesler ve tartımlar» dan oluştuğu bilincinin gerekliliği
- Herhangi şekilde ses oluşturup, herhangi yerde soluklanarak, keserek bütünlük ve anlam kaybına neden olmak
- Prozodik hata

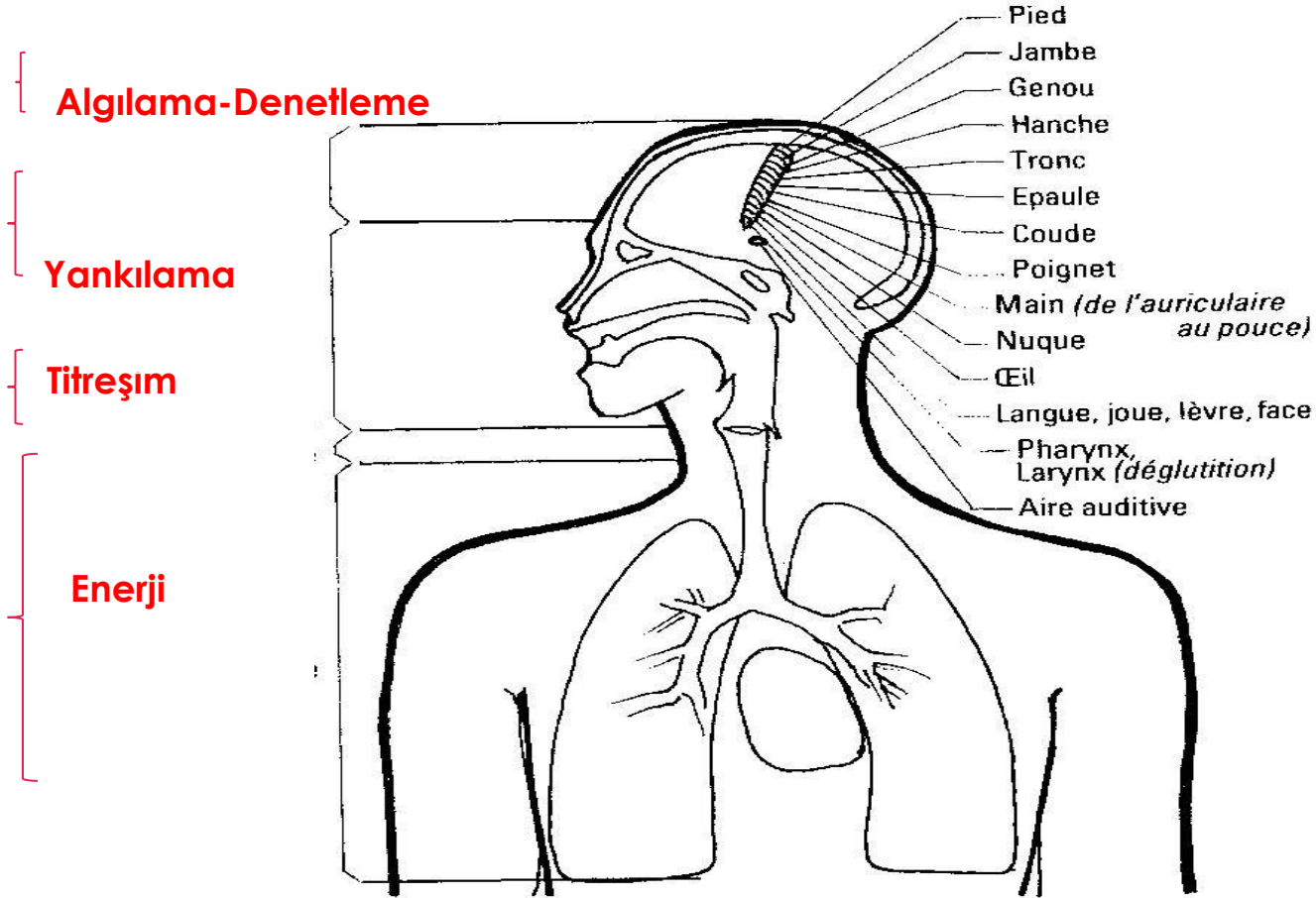
4. SES KULLANMA BECERİSİ

- İletişimde en etkili araç insan sesidir.
- Çünkü ses canlıdır ve parmak izi kadar kişiye özeldir.
- Ses kullanma becerisi öğrenmeyle kazanılan davranış sonucu elde edilir.
- Her insan doğduğunda beraberinde getirdiği müzikal yetilerini yaşamı boyunca bir şekilde kullanır, geliştirir ya da köreltir.

SES VE OLUŞUMU

- Ses fiziksel bir olay olarak, birçok temel sistemin eşgüdümlü çalışmasını gerektirir. Buna ses sistemi denir.
- İnsanda ses titreşim aygıtı olarak kullanılan ve solunum sırasında akciğere parçacık kaçmasını engellemeye yarayan, bu yönüyle de hayafî bir görev üstlenmiş bulunan larenksin belli hareketleriyle oluşur.
- Larenks soluk borusunun yutağa açılan kısmında bulunur.
- Çok özel bir yapıya sahiptir. Kaslar, kıkırdaklar, sinirler ve kemiklerden oluşan, kendi iç dinamiğiyle hareket eden karmaşık bir yapıdır.

INSANDA SES SISTEMI

SES SİSTEMİ ORGANLARI

Algılama-Denetleme

1. Sinir sistemi
2. İşitme sistemi

Yankılama

3. Kafa ve göğüsteki tüm boşluklar

Titreşim

4. Larenks

Enerji

5. Solunum sistemi
6. Diyafram, bel, kaburga, sırt kasları

Sesin oluşumu bu sistemler bütünü birlikte, sarmal biçimde, uyumlu ve anlık süreler içindeki hareketi ile gerçekleşir.

SES SİSTEMİ ORGAN VE İŞLEVLERİ

SOLUNUM SİSTEMİ/ ENERJİ SİSTEMİ

- ✓ Sesin enerjisi solunum isteminin hareket ve gücüyle sağlanır.
- ✓ Solunum denetim ve kontrolü büyük ağırlıkla diyafram kası ve kaburga, karın ve bel kaslarının denetimli kullanılmasıyla ve bilinçli farkındalıkla oluşturulur.

YANKI SİSTEMİ

- ✓ Ses, çıkış bölgesi olan larenkste çok zayıf ve güçsüzdür. Bu bölge ile kafada bulunan ve oynak eklemler ve kasların yardımıyla hacmi genişletilebilen kafa boşluklarında fiziksel bir olay olan rezonans gerçekleşir. Bu durum doğal haliyle zaten vardır.
- ✓ Ancak ses eğitiminin bazı türleri ile özellikle şan eğitiminde “şancı rezonansı” olarak tanımlanan rezonans, eğitimle kazandırılan davranışlardandır. Yankı sistemi bu görevi üstlenmiştir. Kafada bulunan sinüsler, burun konkaları ile göğüs kafesi en uygun rezonatörlerdir.

TİTREŞİM SİSTEMİ

- ✓ Titreşim sistem ve organı larenkstir.
- ✓ Kas, kıkırdak, kemik ve sinirlerden oluőmuő karmaşık ve çok özel bir yapıya sahiptir.

İŞİTME VE ALGILAMA SİSTEMİ

- ✓ Algılama ve denetleme sistemleri ise sesi oluşturmak için ilk verilen komuttan, üretilen sesin doğru ve temiz bir entonasyonla oluşturulmasına kadar tüm sürecin denetlendiği sistemdir.

SIK KARŞILAŞILAN SORUNLAR

TONLAMA HATALARI

- ✓ Prozodik hatalar
- ✓ Monoton /tekdüze ses tonu (dinleyicide ilgi ve dikkat dağınıklığı)
- ✓ Sözcüklerin telaffuzundaki tonlama (anlam kayıpları)
- ✓ Cümlelemede yanlış tonlama (düz cümlelerde başı pes, ortası yükselen sonu ise karar sesi olarak tekrar pes tonlamaları olmalı)
- ✓ Farklı ifade gerektiren sözcük ve cümlelerdeki tonlama bozuklukları (sevinç, üzüntü, hayret v.b)
- ✓ Sözcüklerin yanlış telaffuzu (anlam kaybı)

DURAKLAR

- ✓ Durak, ses oluşumu için gereken enerjiyi sağlamadaki soluklanmadır.
- ✓ Doğru yerde ve doğru sürede soluklanmak, müzikal ve bütüncül konuşmada çok önemli ve gereklidir.
- ✓ Yazı dilinde kullanılan durak ve noktalama işaretlerinin kullanılmamasından kaynaklanmakta olduğu düşünülmektedir.
- ✓ Buna bağlı olarak kişiler istedikleri, ihtiyaç hissettikleri yerde konuşmayı kesip soluklanmaktadır.
- ✓ Dinleyeni rahatsız eden bu durum, konuşanın da konuşmasını plansız sürdürmesine yol açmaktadır.

DURAKLAR

- ✓ Durak yapmadan konuşulduğunda, sözcüklerin içerdiği anlamın yeterince anlaşılmasına zaman tanınmamış olur.
- ✓ Sürekli durak yapılarak ve sık soluklanarak yapılan konuşma dinleyeni ve konuşanı yorar.
- ✓ Yerinde ve uygun sürelerde yapılmayan duraklar, soluklanmalar “konu ve anlam bütünlüğünü bozar”
- ✓ DOĞRU SOLUKLANMADA, SOLUK ALMA SÜRESİ ÇOK KISA ANCAK, YUMUŞAK, SESSİZ VE RAHAT BİR BİÇİMDE OLMALIDIR.

ANİ VE SERT BİR HAREKETLE DEĞİL!

VURGULAMALAR

- ✓ Vurgu, sözcük içinde bir hecenin, cümle içinde bir sözcük ve/veya sözcük gurubunun, diğerlerine göre daha baskılı, daha belirgin seslendirilmesidir.
- ✓ Vurgu, konuşmada etkileyiciliği en yüksek ögedir. Her dilin sözcük ve cümle yapılarının vurgusu vardır.
- ✓ Bir dili ana dili kadar doğru konuşmayı gösteren başlıca ögedir. Türkiye Türkçesindeki vurgular TDK sesli sözlükte açıkça seslendirilerek belirtilmiştir.

TÜRKÇEDE VURGULAR GENELLİKLE

- ✓ Anlam ve görev sınırını belirleyen ek sondadır. (o **ku**, okut **tur**, okutturulma **si** gibi)
- ✓ Pekiştirme ve abartma işleviyle kullanılan ekler, sözcüğün ilk hecesi olmalarına rağmen vurguludurlar. (**Mas** mavi, **Sım** sıcak gibi)
- ✓ Coğrafyada yer adlarında vurgu ilk veya çok heceli ise ikinci veya üçüncü hecededir. (**To** kat, **Cey** han, Is **tan**bul gibi)
- ✓ Akrabalık adlarında ilk hecededir. (**An** ne, **Da** yı gibi)
- ✓ Özel adlarda ve tür adlarında vurgu son hecededir, ancak seslenme durumuna göre iki heceli isimlerde ilk, çok heceli isimlerde ikinci heceye kayar.
- ✓ Türkçe'nin transpozitif (kelime sıralanışı değişebilen) bir dil olmasından kaynaklanan, sözcüğün cümle içindeki yerine göre değil de kendi biçimiyle belirlendiği için vurgu yerleri değişebilmektedir.

ÖNERİLER

- ✓ Bu kurallara uygun konuşmak Türkçeyi müzikal konuşmada önemli ölçütlerdendir. Ailede doğru ve güzel konuşan aile bireylerinden öğrenilebileceği gibi, okulda kazanılacak davranışlarla pekiştirilebilir.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarında özenle uyulan Türkçe yazma ve konuşma ilkelerinin TDK tarafından daha açık ve kesin olarak yaygınlaştırılması,
- ✓ Öğretmen yetiştiren kurumlarda konuşma ve yazma derslerini veren eğitimcilerin özenle yetiştirilmesi, uygun ve doğru konuşan eğitimcilerin görevlendirilmesi,
- ✓ Özellikle radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarında görev yapacak olanların, Türkçe konuşmada örnek teşkil etme durumu nedeniyle, doğru müzikal ve etkili konuşan kişiler olmasına özen gösterilmesi,
- ✓ 1960 lı yıllarda her okula giriş sınavlarında yapılan “güzel okuma ve güzel konuşma” ölçütünün sınavlarda tekrar yer alması,
- ✓ Doğru ve güzel konuşan bireylerin özendirilmesi önerilmektedir.